

Eilif Gaard
Havstovan

Fiskidagarnir

Mikudagin 16. august samtykti Føroya Løgting við teprum meiriluta eina mundandi skerjing í fiskidøgunum fyri komandi fiskiár

Ikki óvæntað, hevur stór orrusta verið, bæði á Ting-sins røðarapalli og í fjølmiðl-um. Summar viðmerkingar hava verið meira seriøsar enn aðrar, og nógv hevur snúð seg um Havstovuna. Undirritaði hevur ikki viljað lagt seg í tjakið, fyrrrenn viðgerðin í Løgtinginum var liðug.

Væl skiljandi er, at nógv himpraðust við at skerja virkismøguleikarnar hjá teimum einstøku fiskifør-unum og sjófólkunum. Enda-málið við tilmælinum um skerjingunum er, at tað upp á sikt fer at geva fiskifør-um og teimum, ið starvast í hesari vinnu, betri inntøku-møguleikar og betri arbeiðs-umstøður í framtíðini.

Í lógini um vinnuligan fiskiskap verður dentur lagdur á

“...at troyta og gagnnýta tilfeingið burðardygt á skilabesta hátt, livfrøðiliga og búskaparliga”.

Í somu lóg er álagt **Havstovuni at lata lands-stýrismanninum stovns-metingar og tilmæli fyri komandi fiskiár,**

“...ið best tryggjar, at fiskastovnarnir verða gagn-nýttir burðardygt”.

Síðani 1980unum hava vit upplivað fleiri álvarsligar kreppur í fiskiskapinum eftir botnfiski. Ongantið í tey meira enn 100 árin, ið vit hava hagtøl um fiskiskap á Landgrunninum, hava verið so ógvislig sveiggj, og ongantið hava stovnarnir verið so smáir, sum í hesum tíðarskeiðinum. Við heilt fáum undantøkum hevur fiskiskapurin eftir toski síðani byrjanina av 20. øld verið millum 20.000 og 40.000 tons og av hýsu ímillum 15.000 og 25.000 tons um árið. Men í 1980 árunum byrjaði at ganga galið og hetta hevur hildið á síðani. Afturvend-andi fiskaloysi, stór sveiggj, metlágir stovnar og alt ov

smáar og ójavnar inntøkur til skip og manningar. Sein-astu 5 árin hevur miðal veiðan av hesum báðum fiskasløgunum verið umleið 1/3 av langtíðar miðal.

Føroyar hava valt at stýra botnfiskiskapinum við fiskidagaskipan. Henda skipanin miðar ímóti, at ein ávísur partur (í tali) av stovnunum skal veiðast árliga (tað ið nevnt verður veiðitrýst). Harumframt eru aðrar avmarkingar, serliga við stongdum leiðum og meskavíddum. Skipanin hevur nógvar fyrimunir frammanum kvotuskipanina, ið flestu lond nýta. Ein fyrimunur er, at vit sleppa undan útblaki av smáum fiski. Hetta er ofta ein stórir trupulleiki, har kvotuskipan er í blandaðum fiskiskapi. Ein annar fyrimunur er, at veiðihagtølini eru meira álitandi. Harumframt var ætlanin frá byrjan, at tað skal ikki vera neyðugt at broyta fiskidagarnar á hvørjum ári, men bert stillast av og á, t. d. vegna broytingar í effektiviteti, samanseting av fiskiflota, ella øðrum viðurskiftum. Higartil hevur hetta ikki verið gjørligt, hóast skipanin hevur 15 ár á baki. Orsøkin er, at líka síðan byrjan hevur væl størri prosentpartur av stovninum verið veiddur árliga, enn ráðiligt er. Ov nógvir dagar hava verið í skipanini til at hon verðuliga hevur kunnað avmarkað royndina eftir botnfiski. Tí hevur skipanin enn ikki fingið móguleika at vísa sítt sanna virði.

Síðani skipanin kom at virka, er tillutaða dagatalið so líðandi minkað. Samanlagt er dagatalið minkað við umleið 40% umframt tann munandi niðurskurðin, ið júst er samtyktur á Føroya Løgtingi. Tað er væl skiljandi, at fólk eru ørkymlað av, at Havstovan framvegis mælir til stóran niðurskurð, oman á teir niðurskurðir, sum

frammanundan eru gjørdir. Orsøkin er, at hóast nevndu niðurskurðir ígjøgnum árin, hevur veiðitrýstið framvegis verið ov stórt. Fleiri orsøkir eru til tað:

1. Tá skipanin bleiv gjørd, var málið, at í miðal skuldi 1/3 av stovnunum veiðast um árið. ICES mælir til, at ikki meira enn umleið 1/4 av toska- og hýsustovnunum verður veiddur um árið.
2. Tá skipanin bleiv sett í verk, bleiv dagatalið økt í politisku viðgerðini.
3. Samansetingin á flotan-um og effektiviteturin eru broytt.

Í veruleikanum hevur daga-talið verið so høgt, at tillut-aða dagatalið bert í heilt lítlan mun hevur reglurað fiskiskapin.

Øll eru vit samd um, at skiftandi náttúruviðurskifti í alstóran mun stýra tí, sum fiskigrunnarnir kunnu geva. Havstovan hevur seinastu 20 árin lagt stóra orku í at greina hesi viðurskifti, og hóast nógv er enn at fáa greiðu á í strembanini at skilja vistskipanina til fulnar, tori eg at siga, at vit eru heilt væl fyri, samanborið við grannalond okkara. Eisini taka vit skiftandi náttúru-viðurskiftini við, í væl størri mun enn vanligt er í granna-londunum, og fleiri ferðir hava vit spátt um bæði upp-gongd og niðurgongd, við føðiviðurskiftunum sum grundarlagi. Skiftandi nátt-úruviðurskifti fáa vit einki gjørt við, men við at skilja náttúrunnar karmar og brúka teir til fulnar, ber til at leggja fiskiskapin soleiðis til rættis, at sum mest móguligt fæst burturúr. Tað arbeiðið vilja vit halda fram við og styrkja.

Øll gera vit okkara eygleið-ingar, bæði granskarar og sjófólk. Sumt síggja gransk-ararir best og sumt síggja sjófólkini best. Vit mugu

læra okkum nógv betur at brúka hvønn annan í hesum felags arbeiði.

Trúligt er, at náttúruviður-skiftini ikki eru eins góð og jøvn og tey vóru í eldri tíðum. Men neyvan eru tey broytt so nógv, at hetta einsamalt er orsøkin til støðuna í toska- og hýsustovnunum. Og samanumtikið mugu vit hóast alt virka innan fyri karmar, sum náttúran setur. Verður fiskaloysi, hvørja ferð framleiðslan á Landgrunninum minkar, troyta vit stovnarnar harðari, enn náttúran loyvir.

Einki er, sum bendir á, at fiskur rýmir av grunninum, tá føðiviðurskiftini versna, fyri síðani at venda aftur, tá meira er av føði. Av teimum 13.000 merktu toskunum, ið Havstovan hevur fingið aftur, eru bert 14 veiddir uttan fyri Føroyar. Av størri týðningi er, at lutfalsliga líka nógvir merktir fiskar verða veiddir aftur á Landgrunninum í rak-tíðum sum í góðum tíðum.

Øll hava vit størstu virðing fyri okkara fiskimonnum. Alt arbeiðið, ið Havstovan ger, og øll tilmæli, ið Havstovan gevur, hava eittans endamál: At veita okkara vinnu og myndugleikum ráð, ið kunnu geva fiskivinnuni og tí fólk, ið har starvast, teir inntøkumøguleikar og teir tryggu arbeiðskarmar, sum tey hava uppiborðið.

Tey tiltøk, ið Føroya Løgting nú hevur samtykt, saman við ætlaðu átøkunum fyri at verja smáfisk, eru munandi átøk ímóti at fáa fiskidagaskipanina at virka eftir sínari upprunaligu ætlan, soleiðis at botnfiski-skapur á grunnum okkara aftur kann gerast gevandi og hugalig vinna at virka í.

Harumframt er skøtil settur á at orða ein veiðisett-ing, ið skal skapa vinnuni fastari karmar at arbeiða undir.

Gunvá við Keldu
Borgarstjóri

Makrelurin ein sólskinssøga? – fyri hvønn?

Tað, sum er farið fram seinastu tíðina við hand-faringini, herundir uppboðs-søluni, av makrelkvotuni, hevur reist nógvar ivaspu-rningar, harav eg sum borgar-stjóri í Klaksvíkar Komm-unu má seta orð á nøkur viðurskifti.

Uppboðssølan av makreli-num herfyri er nú lýst sum ein sólskinssøga. Við fyrsta eygnakast kann tað tykjast so, men verður hugt nærri, so sæst, at einki er so einfalt, sum tað sýnist.

Avreiða á opnum havi til útlendingar

Okkara svangi landskassi fær peningin fyri kvoturnar beinanvegin, men hvat hendir víðari. Svárið er: millum lítið og onki. Hetta er tíverri niðurstøðan, sum eg eri komin til.

Kvoturnar eru seldar til fyrirkur, stýrðar av útlenskum áhugamálum. Prísurin á kvotunum er hægri, enn tær føroysku fyrirkurnar klára at gjalda. Makrelurin verður fiskaður til útlensk móðurskip, við útlenskari manning og skapa harvið onki arbeiði og virðisøking á landi og helst minimala inntøku til føroysk reiðari og manningar.

Her sakni eg ein loyaltit frá landsins síðu ímóti okkara egnu vinnulívsfólki og -fyrirkum.

Landskassin vinnur og kommunur fyri vanbýti

Á henda hátt fær lands-kassin sítt, men føroyska vinnan kemur at minka munandi í vavi, og teir ringvirkningar, sum skuldu verið úti um í samfelagnum, verða munandi minni.

Eftir við svartaper sita tær kommunur kring landið, sum eru heftar at fiskiskapinum á ein ella annan hátt. Tað kann vera, at skip ella virkir eru í kommununi, at manningar

við skipunum og arbeiðis-fólkið, sum landar og hag-reiðir makrelin, flutnings-fyrirkurnar (lastbilar og skipafeløg), eru heima-hoyrandi í kommununi.

Fleiri av hesum komm-unum hava gjørt stórar iløgur í havnaløg og umstøður, sum hava skapt karmar og grundarlag fyri vinnu-ligari menning í samfelag okkara.

Latið okkara egnu vinnu og arbeiðs-megi makrelin

Eg eri bangin fyri at tann størsti taparin í síðsta enda verður landið. Hetta sigi eg út frá tí samanhangi, at jú minni avleitt virksemi vit fáa við makrelinum, jú minni verður skatturin, eisini til landskassan.

So kunnu vit spyrja, um hetta samsvarar við eitt nú løgmanrøðuna, har sagt verður, at vit skulu flyta okkum frá at vera rávøruframleiðari til at vera matvøruframleiðari.

Sum støðan er beint í lötuni, gongur tað skeivan veg. Vit eru at sammeta við tey mest tilafturskomnu londini, ið selja sína rávøru til onnur at brúka.

Hvat er vorðið av øllum visjónunum um virðis-øking, gransking og víðari menning av vinnuni? Um øll fiskirættindi í framtíðini skulu seljast til hægstbjóð-andi, kann avleiðingin í ringasta føri verða, at ongin tíðarhóskandi føroyskur floti verður um nøkur fá ár.

Hetta vónar sjálvandi eingin av okkum, og tí er so umráðandi at landið ikki hugsar í lötuvinningi til egnan, svangan kassa, men letur okkara egnu vinnu og okkara egna arbeiðsfólk fáa okkara tilfeingi til virkingar og virðisøking – tí í longdini eru tað vit, sum her bógva, ið fara at gjalda landskassanum tann skatt, sum honum tilkemur.